

RECENZIO

Női intimpartnerek sérelmére elkövetett emberölések tipológiája A kockázati tényezők interakciói Spanyolországban

(Santos-Hermoso, J., González-Álvarez, J. L., Alcázar-Córcoles, M. Á. &
Carbonell-Vayá, E. J. cikkének ismertetése)

Intimate Partner Homicide Against Women Typology: Risk Factor Interaction in Spain

Erdélyi Ákos

kriminológus, bűntügyi pszichológus,
doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A recenzió szerzője célként tűzte ki, hogy bemutasson egy újragondolt elkövetői tipológiát felvonultató tanulmányt, amely a szexuális emberölés vonatkozásában született. Az eredeti tanulmány szerzői sorra vették azokat az életellenes cselekményeket, amelyek sértettjei párkapcsolatban élő nők voltak, és áttekintették azokat a tipológiai rendszereket, amelyek erre a bűncselekményre reflektáltak. A szisztematikus áttekintés eredménye egy újabb perspektívájú femicidium tipológia.

Módszertan: Az ismertetett mű szerzői áttekintést nyújtanak az intim partner sérelmére elkövetett emberölések tipológiáiból, majd meghatározott szempontok alapján hasonlítják össze azokat.

Megállapítások: Az elemzések a korábbi tipológiák mellett leírják egy újabb típust, ami a pszichopatológiai elkövető típusát eredményezi.

Érték: Az új elkövetői típus kiszélesíti a szexuális/intim partner sérelmére elkövetett emberölések spektrumát, amely új értelmezési lehetőségeket rejt magában.

Kulcsszavak: kriminológia, tipológia, emberölés femicídium tipológia

Abstract

Aim: The author of the review has set himself the goal of presenting a study featuring a revised typology of offenders, which was created in relation to sexual homicide. The authors of the original study took a series of crimes against Human life, the victims of which were women living in a relationship, and reviewed the typological systems that reflected this crime. The result of the systematic review is a femicide typology with a new perspective.

Methodology: The authors of the reviewed book provide an overview of the typologies of intimate partner homicides and then compare them based on specific criteria system.

Findings: In addition to the previous typologies, the analyzes describe a new type, which results in the type of psychopathological offender.

Value: The new type of offender widens the spectrum of homicides committed against a sexual/intimate partner, which includes new interpretation possibilities.

Keywords: criminology, typology, homicide femicide typology

A szerzők – meglátásom szerint – egy fokozottan szenzitív és minden bizonnyal komoly kérdéseket felölelő témakörben publikálták tanulmányukat. Ahogyan azt már a bevezetőben is kijelentik, a női intim partnerek sérelmére elkövetett erőszak (Intimate Partner Violence Against Women – IPVAW) legsúlyosabb formája a femicídium, vagyis amikor a nők ellen tanúsított erőszakos cselekmény emberölésben végződik. A szerzők sorra veszik a statisztikai mutatókat, amelyek szerint a Spanyolországban elkövetett emberölések 38,4%-ában volt nő az áldozat; ezen esetek felében ráadásul az elkövető és az áldozat közeli intim kapcsolatban álltak egymással. Egy másik adatbázist (Statistics Portal of Government Office against Gender-based Violence) elemezve a szerzők azt találták, hogy 2004 és 2021 között 1059 esetben került rögzítésre femicídium; 2004 és 2010 között évente átlagosan 70 eset fordult elő. A számadatokat követően a szerzők a femicídium kutatásának fontosságát és időszerűségét hangsúlyozzák, kiemelve, hogy ugyan számos elkövetői tipológia került kidolgozásra az évek során, a femicid cselekmények elkövetőinek kutatása nem elhanyagolható, már csak a későbbi terápiás és egyéb kezelési lehetőségek miatt sem.

Fontosnak tartják a rizikótényezők azonosítását, mely vonatkozásában két korábban készült metaanalízis eredményeire támaszkodnak. Az általuk idézett Spencer és Stith által készített vizsgálat (2018) 17 hozzáférhető tanulmányt elemezett;

olyanokat, ahol férfi elkövető és női áldozat álltak egymással szemben. A vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy a legjelentősebb kockázati tényezőt azok az esetek jelentették, amikor az elkövető fegyvertartási engedéllyel rendelkezett, továbbá korábban felmerült vele kapcsolatban családon belüli/kapcsolati bántalmazás elkövetése. A metaanalízis rámutatott továbbá arra, hogy ezekben a dinamikai helyzetekben a férfiak általában erőszakos szexuális együttlétet vártak el intim partnerüktől, valamint olyan egyéb információkat azonosítottak az elkövetők vonatkozásában, mint a droghasználat, a középiskolainál alacsonyabb iskolázottsági szint, fiatal életkor, valamint mentális egészségügyi problémák. A 2018-as tanulmány egyik főbb megállapítása az volt, hogy az elkövetői oldalhoz kapcsolódó kockázati tényezők megléte erőteljesebb kapcsolatot mutat a femicídiummal, mint az áldozati oldal sérülékenységét eredményező tényezők.

A másik idézett kutatás Matias és munkatársainak elemzése (2020) volt, amely tovább árnyalta a lehetséges elkövetői kör profilját: úgy vélik, a femicídiumot elkövető személy társadalmi szerepvállalása a külső megítélés szerint pozitív, lévén, hogy ezek az elkövetők a való életben több esetben házások, stabil egzisztenciával és munkahellyel rendelkeznek, ugyanakkor hajlamosak az öngyilkossági tendenciákra és a hangulati élethez kapcsolódó zavarokra. A két metaanalízisben a legnagyobb eltérés az elkövető iskolázottsága kapcsán fogalmazódott meg: míg Spencer és Stith szerint az elkövető alacsony iskolai végzettségű, addig Matias és munkatársai arra jutottak, hogy az elkövetők magas iskolai végzettséggel rendelkeznek, ami szükséges a stabil egzisztenciális háttér megteremtéséhez.

A fenti két tipológiai rendszeren túl Santos-Hermoso és munkatársai lényegesen nagyobb fókuszot adva mutatják be Holtzworth-Munroe és Stuart 1994-es tipológiai rendszerét, amely szerint a femicid cselekmények három dimenzió mentén értékelendők: az erőszak súlyosságának és gyakoriságának, a kapcsolati viszonyrendszernek (az áldozat családon belüli vagy kívüli személy) és az elkövető pszichopatológiai jellemzőinek mentén. A három dimenzió alapján végzett kutatások a femicid cselekmények három csoportját eredményezték: a családon belüli femicid cselekményeket (Family Only – FO), amelynek elkövetői nem mutatnak pszichopatológiai elváltozásokat; a dysphorikus/borderline elkövetők csoportját (Dysphoric or Borderline – DB), akik csupán intim partnerükkel szemben tanúsítanak erőszakos viselkedést, mindemellett pedig borderline személyiségzavar jegyeit mutatják; és az általában erőszakos és antiszociális elkövetők csoportját (Generally Violent and Antisocial – GVA), akik bárki felé hajlamosak erőszakos viselkedést tanúsítani, és leggyakrabban antiszociális személyiségzavarral diagnosztizálhatók. Santos-Hermoso és munkatársai ezt követően érthetően és logikusan mutatják be, hogy az 1994-es

tipológiai rendszer a későbbiek során milyen számos, más néven került leírásra, és melyek azok a későbbi klasszifikációs trendek, amelyek alapja az 1994-es típusban. (Ezen a ponton merült fel bennem az a kérdés, hogy ennek a felismerésnek alapján például hány olyan szexuális erőszakos elkövetői tipológia került megfogalmazásra az évek során, amelyek ugyanazt a jelenséget írják le más elnevezés alatt?)

Mielőtt a szerzők saját empirikus eredményüket az olvasók elé tárják, a femicid cselekmények még egy tipológiai megközelítését mutatják be, amely Vignola-Lévesque és Léveillé 2021-es tanulmányában került leírásra, illetve említést tesznek két, Spanyolországban végzett, femicídiummal kapcsolatos kutatásról is.

A véleményem szerint igen részletes és pontos irodalmi összefoglalást követően a kutatók rátérnek az általuk végzett empirikus kutatás bemutatására. Kutatásukban magas elemszámmal dolgoztak: összesen 171 olyan emberöléses ügyet vizsgáltak, amelyek megfelelnek a femicídium követelményeinek. A vizsgált időszak a 2006 és 2016 közötti évekre összpontosul, azonban a szerzők kiemelik, hogy a vizsgált eljárások 96,5%-a 2010 és 2015 között került elkövetésre. A kutatómódszertan nagyon összetett, néglépcsős folyamat volt. Első lépésként elemezték az eljárás iratanyagát, majd interjút készítettek egy, az áldozat és a sértett környezetében élő személlyel. Harmadik lépésként magával az elkövetővel készítettek interjút, ezután a rendelkezésre álló valamennyi változót összességében elemezték, amely elemzésben helyet kapott az elkövető és a sértett szociodemográfiája, a kapcsolati dinamika, az esemény körülményei és az elkövetés főbb aspektusai, mint például az elkövetés helyszíne. Az elemzéseknek köszönhetően nagyon pontos és részletgazdag eredményeket kaptak, és leírták többek között a tipikus elkövető és tipikus áldozat karakterisztikáját, az azonosított kockázati tényezőket, továbbá azonosítottak három elkövetői típust és megfogalmazták ezen típusok személyiségprofilját. Az első típusba az erőszakos femicid elkövető tartozik, aki az elemzések szerint 45 éves férfi, aki pszichoticizmus jegyeit mutatja, nem szenved alkoholvisszatartásban. Büntetett előéletű, aki a cselekmény elkövetésekor már nem állt kapcsolatban a sértettel (jellemzően korábbi házastársát vagy élettársát bántalmazta). Intim kapcsolatban szorongó-bizalmatlan kötődést mutat. A második típusba a patológiás/kóros elkövető tartozik, aki átlagosan 51 éves férfi. A típus megnevezése ellenére komolyabb pszichés funkcióvesztést, mentális zavar jegyeit nem mutatja, ugyanakkor szuicid tendencia azonosítható vele kapcsolatban: az elkövetést követően gyakran kísérel meg öngyilkosságot. Az áldozattal az elkövetés idején kapcsolatban áll; ez a típus mutatja a legszorosabb együttjárást a hosszú távú kapcsolatokkal, átlagosan 12 évet töltenek el a párkapcsolatukban a bűncselekmény elkövetését megelőzően, és családi hátterük is rendezett. A harmadik

típust a patológiás-erőszakos elkövető adja, aki rendezetlen családi háttérrel rendelkező, átlagosan 46,1 éves férfi. Érzelmileg instabil, melyhez magasfokú pszichoticizmus társul, alkoholdependenciával küzd és büntetett előéletű. Átlagosan tíz évet tölt el párkapcsolatában, amelyre a szorongó-bizalmatlan kötődési stílus jellemző.

Santos-Hermoso és munkatársai diszkussziójukban kiemelik, hogy kutatásuk legfontosabb megállapítása, hogy a femicídium elkövetőinek különböző típusai azonosíthatók, amely klasszifikáció nemcsak a bűnmegelőzés és felderítés miatt fontos kérdés, hanem az elkövetők terápiás kezelésének is kulcsfontosságú aspektusa. Mindezek ellenére, a szerzők megállapítása szerint, az egyes tipológiai leírások mind konceptuális, mind klinikai hasznossága vita tárgyát képezik. Ennek feloldása érdekében célravezető lenne minél több, a femicídium dinamikai sajátosságait feltáró empirikus kutatást végezni.

Felhasznált irodalom

Santos-Hermoso, J., González-Álvarez, J. L., Alcázar-Córcoles, M. Á. & Carbonell-Vayá, E. J. (2022). Intimate Partner Homicide Against Women Typology: Risk Factor Interaction in Spain. *European Journal of Criminal Policy and Research*. <https://doi.org/10.1007/s10610-022-09517-7>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdélyi Á. (2023). Női intimpartnernek sérelmére elkövetett emberölések tipológiája. A kockázati tényezők interakciói Spanyolországban. *Belügyi Szemle*, 71(7), 1295–1299. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.7.9>